

Ankara Rahmi Koç Müzesinde Bir Gün

Müzeye gitmek, özellikle içinde bulunduğumuz şu soğuk kış günlerinde yapılacak en güzel hafta sonu etkinliklerinden biri. Türkiye’de Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü’ne bağlı 189 müze var. Genel Müdürlüğü’n denetimindeki özel müzelerin sayısı ise 173. İşte bu özel müzelerden biri de Ankara Çengel Han’daki Rahmi Koç Müzesi. Koç Müzesi Ankara’nın ilk, Türkiye’nin ikinci sanayi müzesi.

Çengel Han’ın Koç ailesi açısından önemli bir özelliği de Vehbi Koç’un iş hayatına atıldığı dükkânın hanın orta bölümündeki dükkânlardan biri olması. Vehbi Koç Henüz 10 yaşındayken beş ay o dükkânda çalışmış. Dükkân o dönemde Aktarzadeler’e yani Vehbi Bey’in daha sonra damat olacağı aileye aitmiş.

Koç Müzesi’ni gezerken pek çok konuda çeşitli hikâyeler öğreniyorsunuz. Bu hikâyelerden bir kaçını sizinle paylaşmak istedik. Bunlar müzede de yer alan bir oyuncak ayı yani “Teddy bear”, Ankara ve deniz çapası arasındaki ilişki ve Ankara isminin nereden geldiği ile ilgili hikâyeler.

Çengel Han 1522-1523 yıllarında, Kanuni Sultan Süleyman döneminde yapılmış. O yıllarda kervansaray olarak kullanılmış. O dönem Ankara, İpek Yolu üzerinde çok önemli bir ticaret merkeziymiş. Çengel Han da, Hanlar Bölgesi diye bilinen bölgedeki en pahalı 4 handan biriymiş. Üst kattaki odalar yolculuk yapan tüccarların konaklaması için tasarlanmış. Alt katın orta kısmı pazar yeri olarak kullanılıyordu. Onun etrafındaki küçük odacıklar da dükkân olarak kullanılmış. En alt katta ise binek hayvanların bağlandığı develik denen bölüm varmış. Ancak han olarak kullanımı 19. yüzyıl sonlarında, 20 yüzyıl başlarında bitmiş ve ardından tiftik ve ham deri satışı yapılan bir toptancı merkeze dönüşmüş. Tiftik ve deriler çengellere asılarak sergilenip satılıyordu. Bugün hala kullanılan Çengel Han ismi de buradan geliyor. 1990’larda han hiç kullanılmaz olmuş ve tamamen terk edilmiş. 2003’te

Koç Grubu hanı Vakıflar Genel Müdürlüğü’nden kiralarak restorasyon çalışmalarını başlatmış. Nisan 2005’te Ankara’nın ilk, Türkiye’nin de İstanbul Koç Müzesi’nden sonraki ikinci sanayi müzesi olarak açılmış. Toplam otuz iki sergi odası var. Müze çeşitli bölümlere ayrılmış. Karayolu ulaşımı, makineler, tıp, günlük yaşam, havacılık, bilimsel aletler müzede on yedi bölümden bazıları. Koleksiyonun çok önemli bir kısmı Rahmi Koç’un kişisel girişimleri sonucunda elde edilmiş. Ancak birtakım kurumlardan ve kişilerden alınan bağışlar da var. Müzede eğitici ve öğretici pek çok sergi dışında ilköğretim öğrencileri için hazırlanmış, müfredata yönelik bir eğitim paketi de var. Bu eğitim paketi dâhilinde okullarla iletişime geçiliyor. Eğitim paketini önce öğretmenler inceliyor, ardından da öğrenciler müzeye gelerek eğitim paketindeki etkinliklere katılıyor. Örneğin güneş saati yapıyor ve güneş saatlerinin çalışma ilkesini öğreniyorlar.

Ankara Deniz Şehri mi?

Müzenin altı odasında denizcilikle ilgili objeler sergileniyor, bu objelerden biri de Ankara için çok özel anlamı olan, sembolik bir deniz çapası. Rüyasında ilahi bir ses Gordon kralı Midas'a deniz çapası bulunduğu yerde bir şehir kurmasını söyler. Kral hemen adamlarına deniz çapası aramaya başlamalarını emreder. Bugünkü Ankara Kalesi civarında bir deniz çapası bulunur. Midas bu şehre kendi dillerinde deniz çapası anlamına gelen Ankyra adını verir. Ankyra önce Angora, sonra da Ankara olarak değişmiştir. Ankara ile deniz çapası arasındaki ilişkiye dair başka bir hikâye de Galatlarla ilgili. Bir deniz zaferi kazanan Galatlar topraklarına yani Anadolu'ya dönerken düşman gemilerindeki tüm çapaları toplar ve başkentlerine, şimdi Ankara'nın olduğu bölgeye getirirler. O döneme ait sikkelerde ve mimari yapılarda çapa deseni bulunuyor.

Theodore'un ayısı

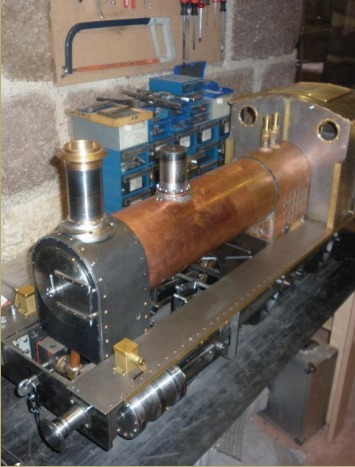
1858-1919 yılları arasında ABD Başkanı olan Theodore Roosevelt bir gün Mississippi kenarında, yardımcılarının ve bir gazetecinin de olduğu bir grupta ava çıkıyor, ancak akşama kadar hiç avlanamıyor. Yardımcıları başkanın keyfi yerine gelsin diye bir yavru ayı getirip "bunu vurun" diyor. Başkan ise buna sinirlenerek "savunmasız bir hayvanı nasıl vururum, alın bunu annesinin yanına götürün" diyor. Gruptaki gazeteci ise ertesi gün bu olayı betimleyen bir karikatürün *Washington Post*'da yayımlanmasını sağlıyor. Oyuncak üreten bir karı koca bu karikatürü büyütürük dükkanlarının vitrinine asıyor, yanına da bir oyuncak ayı koyuyorlar. Vitrindeki bu karikatür ve yanındaki ayı halkın çok ilgisini çekiyor. Oyuncakçı karı koca halkın ilgisini bir mektupla Başkan'a anlatıyor ve "Teddy bear" (Teddy, Theodore'un kısaltılmış hali) ismiyle bir oyuncak ayı üretmek istediklerini belirtiyorlar. Başkan da bunun iyi bir propaganda olacağını düşünerek izin veriyor. Dünyaca ünlü "Teddy bear" işte böyle ortaya çıkıyor.

Müzedeki Model Atölyesi

Müzedeki buharlı makine modelleri yapan Ersan Doğan'ın bir atölyesi var. 1700'lü yıllardan başlayıp günümüze uzanan geniş bir döneme ait buharla çalışan her şey Ersan Doğan'ın ilgi alanına giriyor. Bu bazen bir lokomotif olabilir, bazen de bir buhar makinesi. Örneğin atölyesinde iki tane buharlı lokomotif modeli var. Tamamlanmış olan model Ersan Doğan'ın tam 1,5 yılını almış. Bu lokomotif kömürle çalışıyor. Lokomotifin arkasına kömür koyuluyor, ayrıca su koyulan bir bölümü de var. Gerçek bir İngiliz lokomotifinin modeli, yani küçültülmüş hali. Oturma bölümünde 1 kişi taşıyabiliyor. Minik raylar üzerinde giden bu modelde elektrik ya da herhangi bir modern teknoloji kullanılmıyor. Tamamı el yapımı. Diğer lokomotif modelinin ise şimdilik % 95'i bitmiş. 1800'lü yıllardan sonra elektrik üretiminde kullanılan salınlı bir buhar makinesi de Ersan Doğan'ın yaptığı pek çok modelden biri. Ersan Bey'in ürünleri arasında okulların fen laboratuvarlarında kullanılabilecek ve tam anlamıyla buhar makinesi sistemini anlatan makineler de var.

Modellerin planları İngiltere'den geliyor. Ersan Bey orada bu işin meraklılarının kulüpleri olduğunu söylüyor. Ülkenin demir yolları arşivlerinin kulüp üyelerine açıldığını belirtiyor. Gerçek planlar küçültülüyor, arşiv oluşturuluyor ve üyeler arasında paylaşılıyor. Ersan Bey kulübe üye değil, ama ısrarları sonucunda ona da plan göndermeye başlamışlar.

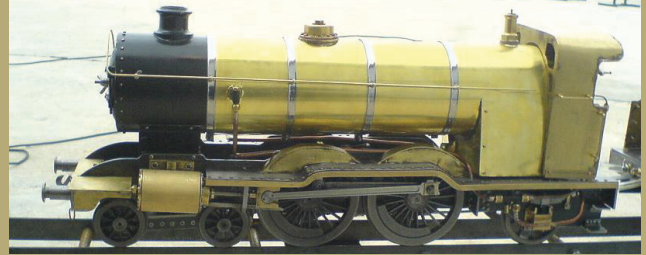
Ersan Doğan 1979'da endüstri meslek lisesinden mezun olmuş. 28-30 yıl makine teknisyeni olarak çeşitli işlerde çalışmış. 1995 yılında çalışmakta olduğu firma kendisini iş gereği İngiltere'ye göndermiş, orada buhar makineleriyle tanışmış ve kendisinin bunları nasıl yapabileceğini düşünmüş. O günden bu güne buharlı makine modelleri yapıyor. 12-

13 yıl kadar çalışmalarına evinde yürüten Doğan, Rahmi Koç'la tanışıp tamamladığı bir lokomotifini kendisine gösterince onun teklifi üzerine Koç Müzesi'nde bir alanı atölye olarak kullanmaya başlamış.

Yaptığı modellerin meraklıları Türkiye'de ancak bir elin parmakları kadar. Finansmanın çok önemli olduğu bu işte, bu kadar az ilgi elbette bir dezavantaj. O nedenle Ersan Bey, buhar makinesi modellerine meraklı kişileri atölyesine bekliyor. Müzeyi ziyaret edenlerin ilgisini çekmek için atölyesini yarı açık bir atölye olarak tasarlamış. % 95'i tamamlanmış ancak 6-7 aydır beklediği lokomotif modeline uygun

döşenmiş bir ray sistemi olsa çocuklar için hem eğitici hem de eğlendirici bir etkinlik olabileceğini söylüyor. Özellikle İngiltere'de bu tür etkinliklerin çok yaygın olduğunu vurguluyor; model buharlı lokomotiflere bindirilen 8-10 çocuk yapay tünellerden, köprülerden geçerek küçük bir yolculuk yapıyor, seyahat öncesi de buharlı lokomotifler hakkında bilgi alıyorlar. Ersan Doğan da lokomotifini tamamlayıp böyle bir etkinliği gerçekleştirebilmek için üniversitelerden, belediyelerden ve özel okullardan destek ve ilgi bekliyor.

Ersan Bey bu buhar makinelerini satarak değil, nasıl yapıldıklarını öğretmek için finansman sağlamak istiyor. Koç Müzesi'nde de sürekli bir sergisi olan, ilk tren modelini çocukken yapan ancak artık hayatta olmayan İsmail Atsürer'e yetişemediği için üzgün. İşte bu nedenle kendi becerisini ve deneyimlerini gençlere, yeni nesle aktarmak istiyor. Özellikle endüstri meslek lisesi öğrencilerini atölyesine davet ediyor ve matematik, fizik, makine tarihi bilmek ve bir de sabır gerektiren bu zanaatı gençlere devretmek istiyor.

Müze sorumlusu
Müge Sofuoğlu'na ve Ersan Doğan'a
katkıları için teşekkür ederiz.